

ALEVİLİKTE DÜŞKÜNLÜK

Zülfikar ÖZBİLGİN*

Özet

Aleviler, hak ve adaleti sağlamak amacıyla birtakım kurallar koymuşlardır. Bu kurallara uymayanlara, suç işleyenlere ceza verilmiş ve bu cezaya da düşkünlük denilmiştir. Pir gözünde düşkünlük ve yol düşkünlüğü olmak üzere iki tür düşkünlük vardır. Pirin “Düşkünsün.” dediği kişi toplum içinde toplumla yaşantısını sürdürür fakat ceme gelemmez. Yol düşkünlüklerinin ise, bulunduğu ortamda selam verilmez, onların selamı alınmaz, düğünde bayramda dahi topluma konulmaz, malı mala katılmaz, cenazesi olsa darı çekilmez. Dedesi gelene kadar toplumdan dışlanır. Yol düşkünlüklerine bir yıldan on iki yıla kadar topluma katılmama cezası verilir. Düşkün olan kimseler verilen cezanın yılı dolunca dedelerine giderek düşkünlükten kurtulmak için dedeye danışır. Dede ileri gelen canları toplar ve canlar da münasip görürlerse “düşkün cemi” düzenlenir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, düşkünlük, düşkünlükten kalkınma, düşkün cemi.

POVERTY IN ALEVISM

Abstract

Alevi have made some rules to make certain right and justice. Punishment is given to those who not follow the rules and commit crime and this punishment is called indulging. Indulging in the eyes of the Pir and manner indulging are two types of indulging. The person who are called indulging by Pir lasts his/her life in society with community but s/he cannot go to cem. Manner indulging also are not greeted in the community, they are not saluted, they are not participated in society even in weddings and feasts, their goods are not added to goods. This person is excluded from society until her/his Dede comes. Indulgents of are given punishment of not participating in community from one year to twelve years. Indulgent people ask for advice to their Dedes to get rid of indulging when the punishment is over by going their Dedes. Their Dedes collect leading Cans and Cans prepare indulgent cem if they find it appropriate.

Keywords: Alevism, indulge, improvement from indulging, indulgent cem.

* İnanç Önderi, Keçiören, Ankara/ TÜRKİYE.

Giriş

Aleviler, kendi âdetlerini korumak amacıyla olmazsa olmaz kurallar koymuşlardır. Bu kuralların en önemli amacı hak ve adaleti korumaktır. Suç işleyenlere ceza verilmiş ve bu cezaya da “düşkünlük” denilmiştir. Düşkünlük iki türdür:

- 1.Pir gözünde düşkünlük,
- 2.Yol düşkünlüğüdür.

Pir gözünde düşkünlük; yola boyun eğmeyip kendi kurallarını geçerli sayarak, pirin dediklerine uymayana kendi dedesi tarafından verilen cezadır. Pir, “Düşkünsün.” der ve bu kişi toplum içinde toplumla yaşantısını sürdürür fakat ceme gelemez. Hak lokması yapılacak konularda Seydullahı alınmaz, yani katkıda bulunamaz. Kendi isteği olursa kısa sürede düşkünlükten kalkar.

Yol düşkünlüğü; yüz kızartıcı suçu olmadan eşini boşayan, evli bir kadını yoldan çıkararak, başkası ile nişanlı kızı kaçıran, öfkesine yenik düşüp cana kıyan yani cinayet işleyen, daha açıkçası kendi nefesine ağır geleni başkasına uygulayan kimselerin düşkünlüğüdür.

Yol düşkünlüklerinin bulunduğu ortamda selam verilmez, onların selamı alınmaz, düğünde bayramda dahi topluma konulmaz, malı mala katılmaz, cenazesi olsa darı çekilmez. Dedesi gelene kadar toplumdaki dışlanır. Dedesi gelince konuyu iyi bilen kişiler toplanır. O kişiyi dedenin yanına çağırarak mahkemesini yaparlar. Kendisi pirin huzurunda asla yalan söyleyemez. Orada bulunan canlara da sorularak duruma göre cezası verilir. Bir yıldan on iki yıla kadar topluma katılmama cezası verilir. Yani bu ceza; bir yıl, üç yıl, yedi yıl veya on iki yıl süresince olabilir.

Düşkün olan kişi, aynı hanede yaşadığı veya aynı kazancı paylaştığı kişilere de düşkün olur. Yediden yetmişe herkese düşkün olur. Kişi düşkünlük durumuna düşmeden önce babasından veya kardeşlerinden ayrılmış ise hanesi ve kazancı ayrı olduğu için onlara düşkün olmaz. Kişinin oğulları veya kızları varsa; kızını gelin etmiş, oğlunu ayırmışsa diğer evinde beraber oturan oğlunun işlediği bir suçtan dolayı hanesi ayrı olanlara düşkünlük dokunmaz. Yani ayrı olanlar cezalandırılmaz.

Eğer bu can musahipliyse hanesi, köyü ayrı bile olsa musahibi de aynen düşkün olur ve beraber kalkınırlar. Burada da musahibinin hanesi, kazancı ayrı olan düşkün olmaz. Sadece aynı evde ikamet edip, aynı kazancı paylaşanlar düşkün olur.

Düşkün olan kimseler, verilen cezanın yılı dolunca dedelerine giderek; “Bizim yılımız doldu. Düşkünlükten kalkınmak istiyoruz. Himmət buyurursanız hazırlanalım mı?” diye danışırlar. Pir de yine başta anlatılan şekilde ileri gelen canları

toplar ve “Ey canlar! İşte şu kadar yıl önce başına iş gelmiş, yolumuzdan dur olmuş, toplumdan uzak kalmış olan bu can yoluna devam etmek ister. Bu konuda düşünceniz nedir?” diye sorar. Canlar da münasip görürlerse; “Allah, eyvallah.” derler. Bu cana, “Hazırlığını yap.” deyip münasip bir gün belirlenir ve düşkünlükten kaldırılır.

Düşkünlükten Kalkınma

Düşkün olan can, pirini bulur ve “Pirim himmet buyurursanız bizde topluma katılmak istiyoruz.” der. Pir, “Yılınız doldu mu? Eğer dolduysa, düşkünlük süresinde başka hatalara düşmediyseniz hazırlanın.” der. Bir gün belirler ve o güne hazırlanırlar. Kurbanın kesilmesi gereken günün öncesi yine o kişiyi yakinen tanyan, bilen bir heyet toplanarak düşkün kişinin durumunu değerlendirir. Eğer düşkün kişi veya ailesinden biri düşkünlük cezası süresi içerisinde başka bir hataya düştü ise tekrar yıl uzatılabilir. Eğer başka yanlış olmadıysa kurbanı kesmeye karar verilir.

Kararlaştırılan günün akşamına kurban hazırlanır. O akşam “düşkün cemi” yapılacaktır. Cemde hizmet yapacak olan on iki hizmet sahiplerine, “Bu akşam bizim kurbanımız var. Göreviniz için mutlaka gelmeniz gerekiyor.” denerek özellikle davet edilirler. Hizmetliler dışında durumun uygunluğuna göre en az oniki haneden olmakla beraber komşular davet edilir. Eğer bir köydeyse cem, tüm köylü davet edilir. Akşam cem başlar. Bu cem, normal yapılan cemler gibi devam eder. Hizmet sırasına göre cem halkı toplandıktan sonra hizmete başlanır. Önce süpürge çalınır. Onu takiben el suyu gelir. Peşinden seccade gelir ve serilir. Seccadenin üzerinde “delil” denilen çerağ uyandırılır. Nur Suresi’nin 35 ve 36. ayetleri okunur. Çerağı uyandıran hizmet sahibi bir duazimam okur. Zakirler, çerağ hakkında 3 tane duazimam okurlar. Duazimamlar okunurken bacılar ayak üzere kalkar, er kişiler iki dizleri üzerinde otururlar. Dede, gülbengini okur; “Gözcü dar çeken, didar gören hakka ere; cehennem narı görmeye; darı Fatma şefaatiniz ola; erenler sefasına var. Gerçeğe Hu!” der. Bacılar otururlar.

Sıra, talibi meydana almaya gelmiştir. Düşkünlük durumuna düşen talip meydana alınırken talibin boynuna bir bez parçası veya havlu takılır. Rehber o havludan tutar. Önce cem yapılan evin eşiğine niyaz ettirir ve meydana çekilerek getirilir. Suçlunun eşi de elinden tutarak peşinden gelir. Ayaklar yalındır, yani çorapsız olur. Rehber normal bir sesle; “Essalâmü aleyküm ey ehli şeriat!” diyerek erenleri selamlar. Dede, “Aleykümselâm ehli şeriat erenleri.” diyerek selamı alır. Rehber, “Sürümüzden bir can bir hataya maruz kalarak ayrılmış. Himmetinizle tekrar katılmak ister” der. Dede, “Ehli şeriat kabul etti. Tarikatı yoklasın” der. Tekrar meydana sırtını dönmeden geri geri eşiğe kadar götürülür. Tekrar eşiğe niyaz ederler ve meydana tekrar gelirler. “Essalmü aleyküm ey tarikat erenleri!” der. Dede, “Aleykümselâm ehli tarikat erenleri.” diyerek selamı alır. Rehber yine “Sürümüzden

bir can ayrılmış, katılmak ister” der. Dede, “Tarikat kabul etti. Marifeti yokla.” der. Yine geri geri eşiğe kadar gidip eşiğe niyaz eder meydana gelir. Aynı şekilde rehber yine “Esselâmü aleyküm ey ehli marifet erenleri!” der. Dede, “Aleyküm selâm ey ehli marifet erenleri” diyerek selâmı alır. Rehber yine “Sürüden bir can ayrılmış, katılmak ister” der. Dede, “Marifet kabul etti. Sırr-ı hakikati yoklas” der. Yine geri geri çıkarak eşiğe niyaz eder ve meydana tekrar gelir. Rehber yine “Esselâmü aleyküm ey ehli sırr-ı hakikat erenleri!” diyerek selâm verir. Dede aynen “Esselâmü aleyküm ey ehli sırr-ı hakikat erenleri! Bazı hatalara maruz kalarak sürümüzden ayrı kalan bu can katılmak ister. Sırr-ı hakikat de kabul etti. Dört kapının dördü de kabul edince yola almamak olmaz. Pire teslim edin” der. Rehber, “Gale Rabbena zelemna enfüsenâ ve innemtafirâna ve terhamna leküenne minelhasirim” ayetini okuyarak pire teslim eder.

Pir, yani dede talibin elini tutar, “Ey talip; elin erde, yüzün yerde, Ali Mansur darındasın, Nesimî gibi postun elinde, Fazlı gibi hançer göbeğinde, Hak, Muhammed, Ali yolundasın. İyi düşün, gelme gelme, dönme dönme. Gelenin malı, dönenin canı gider. Bu yol ateşten gömlektir, demirden leblebidir. Gömleği giymeyi, leblebiyi yemeyi göze alabilirsen ikrarını ver. Yoksa ön ikrar verme ya da ön ikrarından dönme” diye talkını verir.

Talip, “Allah eyvallah. Hak, Muhammed, Ali yolunda ikrarım tamdır. Yol uğruna boynum kıldan incedir” der. O zaman dede duasını verir. Talip secde eder. Eğer düşkünlüğü ağır bir suçsa meydana köz getirilir, üzerine saç kapatılır. O saçın üzerine talip eşi ile birlikte çıkarılır. Alnına ucu nodüllü yani çivili bir öğendere (değnek) dayanır. Boynuna çamdan yapılmış, bardak adını verdiğimiz 5 litreden fazla su kabı takılır, içi dolu olur. Zakirlere destur verilir. On iki duazimam okununcaya kadar öyle beklerler. Duazimamlar tamamlanınca dede gülbengini çeker. Dardan indirilir ve öğendere, bardak, saç kaldırılır. Takiben sırtlarına doksan dokuz çelik vurulur. Bu çelik, Eyüp Peygamber’den kalmıştır. Çeliğin ölçüsü; orta parmağın ucundan dirsek çukuruna kadar olur. Kalınlığı; ortalama bir kalem kadardır. Vururken kolun dirsekten yukarısı kıpırdamayacaktır. Bu çubuk mehlep ağacından olur.

Çelik bitince tüm cem halkının niyeti ile ön sırada bulunanlardan özür niyazı alırlar. Yani herkesin sağ elinin içini, avucunu öperler. Onu takiben kurbanlar getirilir, tedbirlenir ve cem devam eder. Eğer talibin düşkünlüğü o kadar ağır değilse; kızgın saca basmasına, boynuna bardak asmaya, alnına öğendere dayamaya lüzum görülmez. Diğer hizmetlerin tümü yapılır.

Bu erkân, Enfal Suresi’nin 51. ayetinin hükmüne göre yapılır. 51. ayet aynen şöyledir; “Bu vuruş, bu azap, size ellerinizle işleyip yaptığımız kötülüklerin karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına asla zulüm edici değildir.”